

Ivan Nemanič

Nastanek zbirke filmov in perspektive razvoja filmskega oddelka v Arhivu SR Slovenije

V sestavku bom govoril o nastanku zbirke filmskega gradiva v Arhivu SR Slovenije, o lastnostih filmskega gradiva in pogojih za hrambo te vrste arhivskega gradiva. Poleg tega bom zajel vprašanje gradnje novih arhivskih skladišč za film in uporabo filmov iz Arhiva.

Znano je, da so večji filmski arhivi v svetu nastali že v desetletju pred drugo svetovno vojno. Skoraj istočasno, leta 1935, so bili ustanovljeni filmski arhivi: Kinoteka v Parizu, filmski oddelek moderne umetnosti v New Yorku in Nacionalni filmski arhiv v Londonu. Tri leta pozneje so novonastali filmski arhivi osnovali s Filmskim arhivom Nemčije mednarodno federacijo filmskih arhivov — FIAF (Fédération Internationale des Archives du Film). Pomembno prelomnico v razvoju filmskih arhivov predstavlja druga svetovna vojna. V številnih deželah so ovrednotili filmske zapise kot zgodovinski vir, ki so ga pričeli uporabljati zgodovinarji pri preučevanju preteklosti. V mnogih državah na vseh celinah so ustanovili nove filmske arhive, ki so se tudi včlanili v FIAF. V tem času (1949) je bila ustanovljena tudi Jugoslovanska kinoteka v Beogradu, ki je bila prvi večji filmski arhiv v Jugoslaviji. Vsi ti arhivi so se posvetili varstvu filmskega gradiva. Preučevali so lastnosti filmskega traku in temu ustrezno gradili skladišča, da bi v njih zavarovali in ohranili filme. Jugoslovanska kinoteka je zbirala tuje in filme, ki so nastali v Jugoslaviji pred in po letu 1945. Producenti filmskih podjetij v državi so bili dolžni brezplačno oddati po eno kopijo posnetih filmov Jugoslovanski kinoteki. V šestdesetih letih je Zakon o arhivskem gradivu in arhivih (Ur. l. SRS št. 4/1966) film ovrednotil kot arhivsko gradivo. V tem času so posamezne republike pričele evidentirati, prevzemati in hraniti filme, ki so bili posneti na njihovem območju. Pri republiških arhivih so nastale filmske zbirke.

Nastanek filmskega oddelka v Arhivu SR Slovenije. Oddelek je bil ustanovljen v letu 1968 na osnovi Zakona o arhivskem gradivu in arhivih. Skupnost arhivov Slovenije je sprejela sklep, naj varstvo filmov za vso republiko prevzame Arhiv SRS. Odločitev je utemeljila s tem, da bi bilo nemogoče urediti

ustrezna skladišča za film pri vseh arhivih v republiki v okviru arhivske mreže. Poleg tega zahteva obdelava in varstvo te vrste gradiva specializirane arhiviste in drago opremo, ki je ne bi bilo mogoče zagotoviti v vseh arhivih.

Poleg omenjenega Zakona nalaga Arhivu SRS obveznosti na področju varstva filmov tudi Zakon o filmu (Ur. l. SRS št. 4/1974). Ta določa, da morajo producenti slovenskih filmov v času šestih mesecev po izgotovitvi filmov brezplačno izročiti Arhivu SRS eno brezhibno kopijo. Tako danes uravnava Arhiv SRS svojo dejavnost na področju varstva filmskega gradiva na temelju obeh citiranih zakonov. Pokazalo pa se je, da ne varujeta filmskega gradiva v popolnosti. Zakon o arhivskem gradivu določa, da morajo ustvarjalci gradiva izvirno gradivo izročiti arhivom najpozneje v času tridesetih let od nastanka. Glede na to so tudi producenti filmov dolžni, da v istem času izročajo arhivom izvirno filmsko gradivo. Obstaja sicer možnost, da filme izročijo Arhivu že poprej, vendar glede na to, da uporabljajo izvirno gradivo za ponovna kopiranja, na to ni računati. Filmska podjetja za nekatere filme izdelajo lavande in dub negative, za kopiranje posameznih filmov pa uporabljajo izvirni negativ, kljub temu da vemo, da je mogoče zavarovati filme le tako, da za kopiranje uporabljamo dub negativ in lavand. Producenti kot gospodarske organizacije hranijo običajno filmsko gradivo, ki zanje predstavlja največkrat le komercialno vrednost, v zasilnih skladiščih, v katerih nista primerna niti vlaga niti temperatura. Glede na to obstajajo majhne možnosti, da se bo izvirno filmsko gradivo ohranilo po tridesetih letih v takšnem stanju, da ga bo sploh še mogoče ohraniti. Rešitev vprašanja vidi Arhiv SRS v tem, da hranijo producenti filmov izvirno filmsko gradivo v skladiščih pod enakimi pogoji (vlaga, temperatura) kot hranijo filme zgodovinski arhivi. K temu jih obvezuje Navodilo o načinu izvajanja materialnega varstva arhivskega in registraturnega gradiva (Ur. l. SRS št. 10/1969). Poleg tega naj bi izročili Arhivu izvirni negativ in ton negativ vsaj v petih letih po nastanku filma. Za potrebe kopiranja bi si izdelali lavande in dub negative, ki bi jih lahko uporabljali za vse reprodukcije.

Zakon o filmu je poizkusil zavarovati slovensko filmsko produkcijo po letu 1974 s tem, da bi Arhiv SRS hranil po eno kopijo vseh slovenskih filmov. Ta Zakon ni dosegel zaželenega učinka. Ena sama kopija filma ne more zavarovati. Arhiv unikata ne more izposojati niti uporabljati. Ohranitev filma bi bila zagotovljena šele potem, ko bi imel Arhiv za posamezen naslov po dve kopiji — arhivsko kopijo in kopijo za porabo — in izvirni negativ.

Evidentiranje, kopiranje in prevzemi filmov v Arhivu SRS. V letih po osvoboditvi je zbiral in hranil največ slovenskega filmskega gradiva v svojem zasilnem skladišču v Trnovem Triglav film. Poleg svoje produkcije je Triglav film posvetil veliko pozornosti predvojnim slovenskim filmom. Kljub temu, da je vsako filmsko podjetje v prvi vrsti komercialna ustanova, je Triglav film posvetil veliko skrbi starejšemu filmskemu gradivu, ki mu ni prinašalo posebne materialne koristi. Nad filmi je bedela arhivarka podjetja Alojzija Omota. Dr. Vid Lajovic in drugi so si prizadevali najti za to dragoceno kulturno zapuščino streho, kjer bi bili filmi varni pred vsemi škodljivimi vplivi. Filmii v arhivu Triglav filma niso bili materialno zavarovani. Izpostavljeni so bili mrazu, vlagi in velikim temperaturnim spremembam, vsem tistim činiteljem,

ki pogubno vplivajo na filmski trak. Zlasti vlaga je bila načela številne izvirne negative. Poleg tega so bili filmi do približno leta 1950 izdelani na gorljivem nitro-traku. Te vrste filmov Arhiv SRS zaradi varnosti ni smel sprejeti v svoja skladišča. Potem ko je evidencialno gradivo Triglav filma, se je odločil, da bo vse nitro-filme in poškodovane filme prekopiral. V naslednjih letih je potekala načrtna akcija kopiranja. Za vsak naslov filma je Arhiv naročil po eno kopijo in trak za reprodukcijo — dub negativ ali lavand. Kopiranje je zelo kvalitetno opravil laboratorij Viba filma. Za uporabo filmskega gradiva bi Arhiv potreboval za vsak naslov filma vsaj še po eno kopijo. Toda Arhiv je težil za tem, da z najmanjšimi sredstvi, ki jih je imel v ta namen, najprej zavaruje filmsko gradivo Triglav filma v celoti. Denarnih sredstev je bilo premalo in pretiela je nevarnost, da zastavljenega načrta ne bomo uresničili v celoti. Pri kopiranju smo hiteli tudi zaradi tega, ker je bil Viba film napovedal ukinitve kopirnice, kar se je leta 1978 tudi zgodilo. Brez nje si ne moremo predstavljati obstoja in razvoja filmskega arhiva. V sedanjem času iščemo rešitev in možnosti za obnovitev kopirnice za 35 mm film doma.

Zbirka filmov Arhiva se je večala iz leta v leto. Poleg tega da je filme kopiral, je Arhiv prevzel izvirno gradivo za večje število filmov Triglav filma in Viba filma. Manjše število kopij je Arhiv odkupil. V letu 1980 šteje zbirka filmov 810 naslovov, 7220 tehničnih enot. Pri tem niso vštetii naslovi Kronike, Filmskega obzornika, Novega obzornika in Informacij. Vzporedno je potekala obdelava prevzetega gradiva in zbiranje podatkov o najstarejših slovenskih filmih in njih avtorjih. Ti so se odzvali vabilu Arhiva in se udeležili razgovora o svojem delu ter sporočili številne dragocene podatke o nastanku predvojnih slovenskih filmov. Med temi ustvarjalci so bili prof. Janko Ravnik, Milka in Metod Badjura, Božidar Jakac, Stane Viršek, Čoro Škodlar, dr. Marijan Foerster in svojci nekaterih že umrlih snemalcev filmov v tem času.

Najstarejši film v Arhivu je Ljubljana iz leta 1909, ki predstavlja slovesnost ob 25-letnici slovenskega pevskega delavskega društva »Slavec«. Sledijo filmi Veličana Beštra: Smučarska tekma za smuško prvenstvo Jugoslavije pri Ratečah leta 1922, Kralj Aleksander na Bledu 1922, Pogreb judenburških žrtev 1923, Kranj okrog leta 1925. Med filmi Badjurovih hrani Arhiv Bloške smučarje, Odkritje spomenika Napoleonu in Napoleonovi Iliriji, Triglavske strmine in Kozoroge. Številnih filmskih zapisov Metoda Badjura pa do sedaj Arhiv še ni pridobil. V preteklem letu je Arhiv prevzel kopijo večine filmov Božidarja Jakca. Kopiranje še ni zaključeno. Nadaljevali ga bomo v tem letu. Med prvimi filmi je Arhiv prevzel tudi prvi slovenski dolgometražni film, ki ga je posnel prof. Janko Ravnik, V kraljestvu Zlatoroga. Triglav film je ohranil in izročil Arhivu večje število dokumentarnih filmov iz življenja ameriških Slovencev v predvojnem času. Zapuščino dr. Marijana Foersterja predstavljajo filmi: Regulacija Ljublanice, Pri kamniti mizi, Rušenje hotela Malič, Mladinski dnevi, Železniška nesreča pri Ozlju, Otvoritev Žal. Odkritje spomenika kralja Aleksandra v Ljubljani, Zadnja pot dr. Antona Korošca v Ljubljani, Jugoslovska knjigarna in O, Vrba!. Medvojni čas predstavljajo filmi podjetja Emona filma. Hkrati so na osvobojenem ozemlju nastali »Partizanski dokumenti«. Posneli so jih Božidar Jakac, Stane Viršek in Čoro Škodlar. Večje število dokumentarnih filmov z osvobojenega ozemlja je bilo med vojno shranjenih v Sovjetski zvezi.

Kljub številnim poizkusom, da bi jih pridobili nazaj, ta prizadevanja niso obrodila sadov.

Novo poglavje v slovenski filmski zgodovini se je pričelo z ustanovitvijo slovenskega filmskega podjetja. Triglav filma, ki je načrtno posnelo številne dokumentarne filme o obnovi porušene domovine in splošnem razvoju po osvoboditvi. Med njimi je pomemben Filmski obzornik, ki je v petdesetih letih zaradi denarnih težav zamrl. Enakovredno ga nista nasledila niti Novi filmski obzornik niti Kronika. Kopije vseh 54 številke Filmskega obzornika so bile ozvočene.

Vrste filmskega traku in njih lastnosti. Film je specifično arhivsko gradivo. Glede na material, na katerem je izdelan, moramo zanj zagotoviti bistveno drugačne pogoje varstva, kot jih zahteva spisovno gradivo. Filmski trak sestavlja osnovna prozorna plast, ki je z zunanje strani prevlečena z lakom. Najpomembnejši del filma predstavlja emulzija. Sestavljata jo suspenzija drobno razdeljenih srebrnih halogenidov in želatina. Ta je organskega izvora in je pri ustreznem arhiviranju dokaj obstojna, tako kot osnova. Značilno za želatino pa je, da vpija vlago in se v preveč vlažnih prostorih prične lepiti. Prevelika vlaga v skladišču ustvari ugodne pogoje za nastanek in razvoj plesni na filmskem traku. Ta se naseli na emulziji, jo razjeda, prodira vedno globlje vanjo, dokler filma popoldoma ne uniči. Filme, ki jih je poškodovala plesen, obnovimo v laboratoriju

Glede na osnovo se filmi delijo na dve skupini. Vse od prvih začetkov filma pa približno do petdesetih let so proizvajalci filmskega traku uporabljali za osnovo filma celulozo in spojine solitrne kisline. Te so zelo neobstoje in nenehno razpadajo na sestavne dele. Ta proces poteka hitreje pri višjih temperaturah. Nitro-filmi so poleg tega izredno gorljivi. Vnetljivost narašča z razkrojem filmskega traku. Pri poizkusih v laboratorijih so ugotovili, da se novo izdelani film vname pri 130° C. Pri starejših nitro-filmih se ta meja pomakne navzdol do 41° C. Pri višji dnevni temperaturi se more vžgati sam od sebe. Potem ko prične goreti, ga ni mogoče ugasiti z nobenim sredstvom. V večjih količinah eksplodira. Pri razkroju nitro-filma nastajajo strupeni plini, zlasti dušikovi oksidi, ki jih zaznamo ob vstopu v skladišče. Ti pospešujejo razkroj filmskega gradiva. Z vlago v želatini se spoje v solitrno kislino, ki uničuje emulzijo. Nitro-plini vplivajo na vse filmsko gradivo v istem prostoru, na gorljive in na acetatne filme. Zaradi tega in zaradi požarne varnosti hranimo obe vrsti filmov v ločenih skladiščih.

Zaradi številnih prednosti je v krajšem času acetatni ali negorljivi film popolnoma nadomestil nitro-film. Izdelujejo ga iz celuloze in oetne kisline. Tudi acetatni ali safety film razpada na sestavne dele. Vendar ta proces poteka počasi. Njegova življenjska doba je daljša. Na filmsko gradivo v istem prostoru ne vpliva tako škodljivo kot gorljivi. Acetatni film težko gori, v manjših količinah le tli. V skladiščih moramo zagotoviti zlasti primerno vlago. Zanj je znano, da se hitro izsuši, se skrči, postane krhek in ga ni mogoče predvajati niti kopirati.

Skladišča za film. Filmski arhivi upoštevajo pri določanju pogojev v skladiščnih prostorih lastnosti filmskega gradiva. Najprimernejša temperatura za hrambo črno-belega filma je v mejah med 4 do $\pm 2^{\circ}$ C. V Nemški demokratični republiki, kjer so temeljito raziskali lastnosti filmskega traku, so ugotovili, da temperatura, višja za 5° C, podvoji količino izločenih plinov iz filma. S tem se poveča količina solitrne kisline na emulziji in pospeši se razpad filmskega traku. Pri znižanju temperature od 20° C na 0° C se zmanjša količina izločenih plinov na 6% prejšnje vrednosti.

V filmskem arhivu v Nemški demokratični republiki so skladišča za acetatni in gorljivi film uravnali temperaturo med 4 do $\pm 2^{\circ}$ C in vlago na 60% relativne vlage. Klimatske naprave nenehno zračijo skladiščne prostore. V depojih gorljivega filma menjajo zrak v celoti v štirih urah, v skladiščih acetatnega filma pa v dvanajstih urah, kar ustreza intenzivnosti razkroja filmskega traku.

Francoski filmski arhiv v Bois d'Arcyju je pogoje za hrambo v skladiščih uredil po normativih FIAF-e in so skoraj enaki kot v Jugoslovanski kinoteki v Beogradu. V glavnem uravnavajo temperaturo med 8— 14° C, vlago pa med 50—60% relativne vlage.

V zadnjem desetletju je barvni film skoraj popolnoma nadomestil črno-beli filmski trak. Filmska arhivistika v tem kratkem obdobju še ni mogla dognati vseh lastnosti barvnega filma. Podobno kot črno-beli tudi barvni film nenehno razpada na sestavne dele. Pri višji temperaturi slika hitro obledi. Ta proces upočasnimo pri nižjih temperaturah, pod ničlo. Nekateri filmski arhivi hranijo barvne filme pri -18° C. Zatrjujejo, da se pri teh pogojih razkroj barvnega filmskega traku popolnoma zaustavi. V skladiščih z nižjimi temperaturami posvetimo veliko pozornosti vlagi. Ta ne sme biti nižja od 50% relativne vlage. Ob uporabi filmsko gradivo, ki ga hranimo pri nizkih temperaturah, vložimo v aklimatizacijsko komoro, ki v krajšem času prilagodi filme dnevni temperaturi. V nasprotnem primeru lahko nastane na filmu kondenzirana voda.

Filmski arhivi v svetu posvečajo pozornost tudi izbiri lokacije za gradnjo skladišč. Ugotovili so, da na film škodljivo vplivajo žveplov dioksid in drugi plini, ki jih je obilo v atmosferi velikih mest. Ti prihajajo v filmsko skladišče z zračenjem. Zlasti pozimi se nad mesti poveča koncentracija škodljivih plinov. V Nemški demokratični republiki so se odločili za gradnjo filmskega arhiva v nenaseljenem področju, sredi gozdov, kjer je zrak popolnoma čist. Tudi francoski »Service des Archives du Film«, osrednji filmski arhiv, se nahaja daleč zunaj mesta, v manjšem kraju Bois d'Arcy. Poizkusi, da bi zavarovali filmska skladišča z različnimi filtri, se za sedaj niso obnesli. Poleg tega, da so ti filtri dragi, je zahtevno tudi njihovo vzdrževanje. Strokovnjaki za te naprave menijo, da je za naše razmere, kjer v zimskih mesecih doseže žveplov dioksid velike vrednosti, ceneje in ugodneje graditi filmsko skladišče zunaj mesta.

Filmski arhiv kot celoto uredimo tako, da v popolnosti zavaruje gradivo in hkrati omogoči njegovo uporabo, obdelavo in obnovo. Obsega naj skladišča, ki so grajena posebej za acetatne in posebej za gorljive filme, delovne prostore za obdelavo gradiva, upravne prostore in laboratorij. V njem poškodovane filme obnovijo, kopirajo filme v celoti ali samo sekvence in opravljajo vsa druga dela, ki jih zahteva vzdrževanje filmskega gradiva. Tako je urejen

filmski arhiv v Koblenzu v Zvezni republiki Nemčiji, francoski v Bois d'Arcyju in drugi. Ti filmski arhivi so zavarovali filmsko gradivo v celoti. Zlasti je pomembno, da izvirnega gradiva ne izposojajo iz arhiva.

Skladišča je mogoče graditi v različnih variantah. Pogosto jih vkopljejo v zemljo tako, da streha bunkerjev sega do nivoja tal. Zunanost temeljito izolirajo. Skladiščni prostori so predeljeni s požarnovarnimi zidovi. Velikost skladišč za acetatni in gorljivi film je v razmerju 3 : 1. Skladišča za gorljivi film prekrijejo z lahno strešno konstrukcijo, ki omogoči, da se v primeru požara pritisk usmeri navzgor. Vhod v posamezne celice zapirajo kovinska vrata. Filmske škatle polagamo na kovinske police, pritrjene v razmakih, da moremo nanje položiti največ po šest škatel. Polagamo jih na ploskev. Pri odlaganju škatle na bočno stran obstaja nevarnost, da se film zlepi. V posameznih skladiščnih prostorih namestimo naprave za gašenje požara, merilec vlage in temperature, javljalce požara in kovinske lestve.

V posameznih državah so filmske arhive zgradili dokaj različno. V Nemški demokratični republiki, ki ima naj sodobneje urejen filmski arhiv, so skladišča vkopali v zemljo. Francoski arhiv v Bois d'Arcyju je grajen v treh delih. V petnadstropni stolpnici, ki more sprejeti do 300 000 tehničnih enot, hranijo acetatni film. Zunanje stene zgradbe so temeljito toplotno izolirane in obdane s plaščem iz aluminija. Prostore zračijo s klimatskimi napravami in so brez oken. Posamezna nadstropja povezuje dvigalo. V večji oddaljenosti hranijo v pritličnih celicah gorljivi film. Uprava in laboratorij z bogato knjižnico se nahajata v posebni zgradbi. Filmski arhiv Zvezne republike Nemčije v Koblenzu je nameščen v adaptiranih prostorih nekdanje trdnjave Ehrenbreitstein. Ločeno hranijo acetatne in gorljive filme. Do leta 1978 je arhiv zbral okrog 27 000 dokumentarnih filmov in 1800 naslovov igranih filmov. Ob izposoji dosledno upoštevajo sklep, da kopij-unikatov ne izposojajo. Obnovo in reprodukcijo filmov omogoča laboratorij s kopirnico, ki deluje v okviru arhiva. Opremljen je z vsemi potrebnimi napravami in aparaturnami za kopiranje in preglede filmov. Vse delo v filmskem arhivu v Koblenzu opravlja 50 delavcev.

Jugoslovanska kinoteka v Beogradu ima skladišča zgrajena na betonskih stebrih, da bi filmsko gradivo čim boljše zavarovali pred vlago. Posamezni prostori merijo 4 m × 5,30 m × 2,30 m in sprejmejo okrog 2000 tehničnih enot. Skladiščni prostori so opremljeni s klimatskimi napravami. Uprava Kinoteke z delovnimi prostori se nahaja v posebej zgrajenem posloppju. Nima pa Jugoslovanska kinoteka lastnega laboratorija.

Arhiv SR Slovenije hrani filmsko gradivo v prostorih Virantove hiše. Skladišče za film je nanovo adaptirano. Z notranje strani so okna zavarovana s kovinskimi polknicami. V prostoru so nameščene nove ekonom-police. Skladišče je opremljeno z javljalci požara. Vhod zapirajo kovinska vrata. Pogoji za hrambo filmskega gradiva se bistveno ne razlikujejo od vlage in temperature v drugih skladiščih za spisovno gradivo. Masivni zidovi preprečujejo hitre temperaturne spremembe. V zimskem času je temperatura uravnana na okrog 12° C. Poleti se zviša, vendar ne preseže 18° C. Neresljiv problem za Arhiv pa predstavlja vlaga. Vsakodnevne meritve so pokazale, da je vlaga v zimskem času v mejah med 50—60 % relativne vlage. Pomladi pa začne naraščati in poleti doseže tudi 90 % relativne vlage. Zaradi tega v ugodnem vremenu poleti

skladišča zračimo. Poleg tega postavljamo vanj higroskopične kemikalije, ki vlago znižujejo. Vendar pa ne moremo v filmskem skladišču s tem zagotoviti pogojev za hrambo filmov, ki jih določa arhivska tehnika. Rešitev problema smo predvideli v novogradnji skladišč. Nova skladišča načrtujemo v okviru izgradnje Arhiva kot celote. Pripravljen je načrt, po katerem bo Arhiv zgradil filmska skladišča pri gradu Lisiče nad Škofljico. Pri načrtovanju prostorskih kapacitet smo upoštevali filmsko gradivo Arhiva, ki ga hranimo, in proizvodnjo vseh slovenskih filmskih producentov do leta 2000. Upoštevali smo zlasti fond Viba filma in RTV Ljubljana. Arhiv bo prevzel tudi gradivo, ki ga je deponiral Triglav film pri Jugoslovanski kinoteki v Beogradu. Poleg depojev za črno-bele acetatne filme bomo zgradili skladišče za barvne filme in posebej prostore za gorljive filme. V teh skladiščih bo gradivo popolnoma zavarovano. V njih bo uravnana vlaga in temperatura po sedanjih izkušnjah filmske arhivistike. Arhiv bo mogel prevzeti vse gradivo slovenskih producentov, ki ga hranijo v nepriemernih prostorih. Skladišča bodo opremljena s klimatskimi napravami, ki zagotavljajo idealne razmere za hrambo filmov. Po znanih podatkih bo moral Arhiv zagotoviti za črno-beli acetatni film 1705 tm (tekočih metrov) polic, za barvni film 2300 tm polic in za gorljivi film 110 tm polic.

Uporaba filmskega gradiva iz Arhiva SR Slovenije. Osnovno delo vsakega zgodovinskega arhiva, ki velja tudi za film, je evidentiranje, zbiranje, hramba, urejanje in izposoja gradiva za raziskovalne in druge potrebe. Arhiv SR Slovenije je pri Viba in Triglav filmu prevzel številne filme s pomanjkljivimi podatki. Med izročeniimi filmi je bila vrsta neobjavljenih reportaž o pomembnih zgodovinskih dogodkih. Vendar nam niso bili znani podatki o času snemanja, avtorju in vsebini. Arhivsko gradivo pa je mogoče dajati v uporabo šele potem, ko je urejeno, ko so zanj izdelane evidence, inventarji. Arhiv je zato pričel sistematično obdelovati filmsko gradivo, ki ga je prevzel in pripravljati zanj inventar. V preteklih letih smo na montažni mizi pregledali večino prevzetega dokumentarnega gradiva. Pri tem so bili ugotovljeni podatki o avtorjih, kraju in času nastanka filma in njegova vsebina. Vzoredno smo poiskali za dogodke, ki jih prikazujejo posamezni filmi, pisane vire. Popis posameznih filmov v inventarju obsega sledeče podatke: naslov, datum nastanka in dovoljenja za predvajanje, signatura vseh trakov v arhivu, vsebina, vsi znani sodelavci filma, tehnični podatki in viri o filmu.

V preteklih letih je Arhiv izposojal kopije filmov, ki jih hrani. Predvajal jih je na montažni mizi ali pa izposojal zunaj Arhiva. Vendar pa Arhiv nima za vse naslove kopij, temveč za večji del fonda le izvorno gradivo. Za filme Triglav filma, ki jih je Arhiv kopiral, hrani le po eno kopijo in trak za reprodukcijo (dub negativ ali lavand). Ob izposoji so bile številne kopije (unikati) poškodovane. Do nedavnega smo jih obnavljali v laboratoriju Viba filma. V primeru, če je bila kopija pretrgana, smo obnovili sekvenco filma. Nedopustno je, da bi kopijo po poškodbi krajšali. Pred časom je Viba film laboratorij s kopirnico filmov ukinil. Tudi drugi laboratoriji v državi so kopiranje črno-belega filma skrčili na minimum. Poleg tega v sedanjem času zelo primanjkuje filmskega traku za kopiranje. V zadnjih letih je Arhiv, četudi je imel finančna sredstva, le težko naročil v laboratorijih izdelavo novih kopij ali pa obnovo poškodovanih

filmskih trakov. Zaradi tega je Arhiv sprejel sklep, da ne izposoja kopij-unikatov. V sedanjih razmerah dajemo prednost ohranitvi filmov pred izposojjo, čeprav nekateri uporabniki tega gradiva to težko dojemajo. Hkrati pa iščemo možnost — denarna sredstva in laboratorij — da bi kopirali gradivo, ki ga uporabniki največ naročajo. Tako smo v preteklem mesecu kopirali 42 filmov iz leta 1945 in 1946.

Arhiv SR Slovenije bo na področju varstva filmskega gradiva izpolnil svojo nalogo v celoti šele takrat, ko bo filme shranil v novo zgrajenem skladišču v pogojih, ki jih določa arhivska tehnika in ko bo mogel uporabnikom tega gradiva izposojati kopije vseh filmov v Arhivu. Uresničitev tega načrta pa je povezana z za to potrebnimi finančnimi sredstvi in kopirnico za črno-beli film, ki naj bi jo obnovili v SR Sloveniji

Viri: Jugoslovenska kinoteka 1949—1964, Beograd 1964. Wolfgang Klaue, Das Staatliche Filmarchiv der Deutschen Demokratischen Republik, Archivmitteilungen, zv. 5/1961, str. 146—151. Herbert Volkmann, Der Neubau der Staatlichen Filmarchiv der Deutschen Demokratischen Republik, Archivmitteilungen, zv. 1/1968, str. 27—35. Zapiski ob obisku arhivov v Bois d'Arcyju, v Koblenzu in Jugoslovanske kinoteke v Beogradu.

La formation de la collection de films et les perspectives du développement de la section cinématographique aux Archives Nationales de la République socialiste de Slovénie

La section cinématographique des Archives nationales de la République socialiste de Slovénie fut fondée en 1968 conformément à la Loi relative aux archives et aux matériaux d'archives; elle s'occupe de la protection des documents cinématographiques sur tout le territoire de la République socialiste de Slovénie. Son activité dans ce domaine découle également de la Loi relative à la cinématographie, adoptée en 1974. Les deux lois n'ont pourtant pas réussi à protéger les documents cinématographiques de façon satisfaisante. Les détenteurs de documents d'archives sont obligés de les remettre aux Archives nationales dans les trente années qui suivent leur réalisation, cela étant également valable pour les films. Pendant ce si long délai, les films conservés de façon impropre et dans des conditions inadéquates peuvent bien s'abîmer et même disparaître. De plus, les producteurs utilisent pour la reproduction des films les négatifs d'origine qui s'abîment progressivement. Les Archives nationales sont tenues de conserver les copies reçues conformément à la Loi relative à la cinématographie mais ne peuvent pas les prêter si celles-ci n'existent qu'en un seul exemplaire.

Au cours de la décennie passée, les Archives nationales ont pris en charge les copies et les matériaux originaux de beaucoup de films, y compris ceux des détenteurs privés et des deux maisons de production, Triglav film et Viba film. Plusieurs documentaires, produits par Triglav film, fixés sur pellicule inflammable et conservés à la Cinémathèque yougoslave à Belgrade, ont été reproduits aux soins des Archives nationales. La collection de films des Archives nationales comprend ainsi 810 titres et 7220 unités techniques. L'archivage des matériaux cinématographiques exige une température et un taux d'humidité adéquats. Les archives cinématographiques prescrivent d'habitude pour les dépôts des films en noir et blanc une température entre 4° C et 14° C et un taux d'humidité relative de 50 à 60 %; les films en couleurs sur par contre conservés à une température allant de —18° C à 0° C. Les Archives nationales gardent leur collection de films (en noir et blanc et en couleurs) dans des locaux renouvés qui ne conviennent pourtant pas entièrement aux matériaux de ce type. Pendant l'hiver, le taux d'humidité dans le dépôt des films reste

satisfaisant, ne dépassant que rarement 60 % d'humidité relative. En été, il peut par contre monter jusqu'à 90 %. La température ne dépasse pas 16° C. Les Archives nationales prévoient la construction de nouveaux dépôts près du château de Lisičje, destinés aux films inflammables et en couleurs. En fixant les dimensions des dépôts, nous avons pris en considération tous les matériaux cinématographiques qui, d'après les prévisions, seront accumulés d'ici l'an 2000 ainsi que ceux existant déjà au dépôt de Triglav film à Belgrade.

Les Archives nationales préparent l'inventaire complet des films en leur possession, accompagné de données concernant la date du tournage, les producteurs, les différents types de pellicules ainsi que d'autres données techniques. Les Archives nationales ne peuvent prêter que les films dont elles possèdent au moins deux copies; ceux dont elles ne possèdent qu'une seule copie ne sont jamais prêtés. Actuellement, il n'est pas possible de faire reproduire les films dans les laboratoires, par manque de pellicules cinématographiques. Les copies s'abiment souvent pendant l'utilisation et c'est pour cela que nous devons protéger et conserver les matériaux cinématographiques qui sont à notre garde.